

Potápěčské lokality zálivu Velká Salma

Bílé moře je v podstatě jeden malý záliv Severního ledového oceánu. Tento záliv má rozlohu zhruba 90 000 km², což je pro srovnání o 11 000 km² více než rozloha České republiky. Je to vlastně vnitrozemské moře ležící na severozápadě Ruska na polárním kruhu.

Tvoří ho 3 velké zálivy (Oněžský, Dvinský a Kandalakšský). Na severovýchodě je Bílé moře spojeno úžinou s Barentsovým mořem. Pobřeží Bílého moře je jen málo obydlené. Některé místní rybářské vesnice byly v minulosti velmi prosperující a dodávaly ryby např. carské kuchyni. Svou slávu však již mají za sebou.

Dnes jsou to vísky zapadlé v hlubokých lesích se sotva pár desítkami obyvatel. Do některých z nich dokonce ani nevedou cesty a přístup je jen po moři. Většinou je Karélie (západní pobřeží Bílého moře) vyhledávaná dobrodruhy a cestovateli, kteří hledají divokou přírodu. K nim v posledním desetiletí přibyli i potápěči, kteří začali objevovat půvab a pestrý život pod hladinou Bílého moře. Pobřeží je převážně skalnaté a zalesněné. Ačkoli maximální hloubka Bílého moře je 330m, v pobřežních vodách a fjordech dosahuje hloubka jen několika desítek metrů. Teplota vody vystupuje v létě k 10 °C a v zimě pod ledem má -1,7

°C. Celoročně je tedy rozumné potápět se v Bílém moři v suchém obleku. Průměrná letní viditelnost se pohybuje kolem 10m, avšak v zimě může dosahovat až 40m. V zimních měsících je Bílé moře pokryté souvislou ledovou vrstvou (odtud jeho název).

Jižní část Bílého moře je potápěčsky málo zajímavá. Jednak je velmi mělká a jednak jsou zde velké říční přítoky, které ovlivňují viditelnost i salinitu. Naopak Kandalakšský záliv na severozápadě, který je nejhlubší částí Bílého moře, je potápěči vyhledávaný. Přesněji řečeno pobřeží v okolí Kandalakšského zálivu, které je podobně jako pobřeží většiny se-

Napsal: Petr Slezák
Foto a plánky lokalit:
Natalia Červjakova, Petr Slezák

verní Evropy rozeklané tisíce fjordy, poloostrovy a ostrovy. Velká část bělomořského pobřeží jsou chráněné přírodní rezervace s neprostupnými lesy a množstvím jezer.

Severská příroda se od té naší střeoevropské nijak zvlášť neliší. Ne najdeme zde žádné exotické rostliny, ale překvapí vás např., jak jsou stromy tenké. Na první pohled to vypadá, jako by ty hluboké lesy vysázel někdo v nedávné minulosti. Důvodem je velmi tuhá zima. Letokruhy dřeva jsou blízko u sebe

zde není soustředěn na korálových útesech jako v teplých mořích, ale je rozptýlen rovnoměrně.

Chaluhy rostou převážně v mělkých vodách, kam dosvítí sluneční světlo, které potřebují k fotosyntéze. Jak s hloubkou voda absorbuje jednotlivé spektrální složky světla, využívají chaluhy rostoucí v různých hloubkách k fotosyntéze různá barviva. Díky tomu mají v různých hloubkách různé zbarvení. Z živočichů jsou v Bílém moři velmi početně zastoupeny sasanky a drobný bezobratlý život.

a i staré stromy působí na pohled jako mladé a tenké.

Podmořský svět

Zajímavý kontrast k přírodě na souši představuje podmořský svět. Bílé moře je jako všechna chladná moře velmi produktivní a bohaté na život. Ten

Mezi sasankami mívají útočiště krabi a na listech chaluh i na písčném dně můžeme pozorovat mořské hvězdičky velikostí od několika milimetrů až po desítky centimetrů.

Z ryb jsou nejvíce zastoupeni vlkouši, tresky, mečitky a ropušnice. Z mořských savců můžeme v Bílém moři pozorovat běluhu a tuleně.

Prozkoumávat pobřeží a potápěčské lokality Bílého moře je poměrně náročná činnost, protože přístupnost k moři není jednoduchá. Silnice zde nejsou vůbec a lesní cesty vedou hlubokými lesy k vesničkám na pobřeží. Použijete-li velkou loď, nedostanete se všude, kam byste chtěli, protože ve fjordech a zálivech může být příliš malá hloubka na proplutí. Nejlepší tedy je vytvořit si zázemí a odtud vyjíždět na různá místa v okolí. V létě jsou ideálním dopravním prostředkem motorové čluny a v zimě sněžné skútry.

V této reportáži přináším informace o možnostech pro potápění v zálivu Velká Salma. Jejím průzkumu jsem věnoval v posledních dvou letech celkem osm týdnů a to v zimě i v létě. K tomuto zálivu se můžete dostat několika způsoby. Nejrychlejší cesta je letecky do Murmansku

a odtud asi 350km po silnici na jih. Je téměř nemožné zvolit špatnou silnici, protože jiná než ta do Petrohradu z Murmansku na jih nevede. Pokud byste si chtěli užít ruské železnice, doporučuji lůžkový rychlík Arktika z Moskvy nebo z Petrohradu. Vystoupit musíte ve stanici Čupa. Kdybyste na Bílé moře jeli autem, máte dvě možnosti. Bud' to přes Polsko a pobaltské republiky do Petrohradu a dále 1100km zmíněnou silnicí na Murmansk, anebo trajektem z Německa do Helsinek, 1000km Finskem na sever a v městečku Salla překročit rusko-finské hranice. Je to celkem dobrodružná cesta, během které uvidíte kus Evropy. Z hraničního přechodu je to k zálivu Velká Salma asi 300km.

:: Potápěčské centrum Polární Kruh ve vesničce Nilmoguba

Vzniklo z iniciativy potápěčského klubu katedry mořské biologie Moskevské státní univerzity. Na velmi málo obydleném pobřeží Bílého moře je to v tuto chvíli jediné potápěčské centrum s celoročním provozem a se zázemím pro zimní i letní potápění. Dive centrum nabízí služby na poměrně vysoké úrovni, dodržuje bezpečnostní pravidla pro rekreační i technické potápění, která platí v *****potápěčských centrech na celém světě. Dive centrum disponuje komfortními dřevěnými sruby s kapacitou ubytování asi 30 lůžek, třemi motorovými čluny, jednou velkou lodí, osmi sněžnými skútry, zázemím pro letní i zimní potápění, saunou, restaurací a společenskou místností. Součástí ubytování je all inclusive servis včetně nealko nápojů.

Centrum nabízí doplňkové nepotápěčské aktivity jako např. rybaření, výlety do okolí, exkurze do starobylých vesnic. Velkým lákadlem je přítomnost běluh přímo u dive centra - dá se s nimi potápět nebo šnorchlovat.

Hloubky uvedené u lokalit jsou průměrné a mohou se měnit +/- 1 až 2m podle přílivu a odlivu. Ten se v Bílém moři střídá pravidelně v půldenních cyklech.

:: Vrak lodi Jaroslavěc

Hloubka lokality: 17-22 m

Délka vraku: 22 m

Atraktivita v zimě: ****

Atraktivita v létě: ****

Poměrně zachovalý vrak vědecké lodi, která patřila biologické stanici MSU. Loď, mezi jejíž vybavení patřila i barokomora, se potopila za nevyjasněných okolností na začátku 90. let. Vrak leží na písčitém dně přímo pod jihozápadním svahem ostrůvku Plaškin. Po prohlídce vraku je možné pokračovat podél svahu směrem k ostrovu. Svah je ve spodní části porostlý červenými chaluhami (ruduchami) a v mělké vodě vzrostlým lesem hnědých chalu.

Lokalita je v létě dostupná po 4 minutách jízdy člunem. V zimě může dostupnost částečně znemožnit tloušťka ledu, neboť se v těchto místech vyskytují přílivové proudy a led může být nebezpečně tenký pro zázemí i pro jízdu sněžných skútrů.

:: Zátoka biofiltrů

Hloubka lokality: 0-10 m

Atraktivita v zimě: *****

Atraktivita v létě: ***

Skalnatá stěna, která v hloubce asi 10m přechází v písčité dno. Stěna je porostlá chaluhami a mořskými houbami. Ojedinele se zde vyskytují sasanky. Poměrně často se na této lokalitě můžete setkat s kraby pavoučími. Ve skalních štěrbinách

žijí krevety. To, co však dalo lokalitě již před desítkami let jméno, je velké množství drobných živočichů, kteří získávají živiny filtrováním mořské vody. Lokalita je velmi atraktivní především v zimě. Díky přílivu a odlivu se u skalnatého pobřeží lámou ledové kry, které k sobě opět přimrzají. Díky tomu vzniká až několik metrů silná vrstva nakupených ledových ker. Skála je dlouhá téměř 1 km. Dostupnost v zimě je přibližně 35-40 minut jízdy sněžným skútre. V létě je lokalita dosažitelná po deseti minutách jízdy člunem.

:: Vrak MRB

Hloubka lokality: 12-17 m

Délka vraku: 15 m

Atraktivita v zimě: ****

Atraktivita v létě: ***

Vrak malé dřevěné rybářské lodi. Tomuto typu lodí se obecně říká malý rybářský člun (Malyj ryboloveckij bot - MRB). I tento člun patřil biologické stanici MSU, která se nachází kousek od mysu Kindo. Loď sloužila jako zásobovací plavidlo. V roce 1996 byla již natolik opotřebovaná, že byla odepsána. Potápěči z moskevské univerzity ji pak odtáhli k ostrovu Malý Křížový (Malyj Krestovyj), kde ji chtěli potopit a udělat z ní snadno zaměřitelnou vrakovou lokalitu. Přestože byla loď v katastrofálním stavu a zatížena kameny, trvalo potopení dva dny. Díky proudům tak neleží u ostrova, ale více na západ. Vrak leží nakloněn na pravoboku na písčitém dně. Nedaleko vraku je malá skalka, na které žijí sasanky. Lokalita je poměrně malá a kromě samotného vraku a skalky není v okolí co objevovat. Snad jen mořské hvězdice v písku. Na konci zimy, kdy je viditelnost nejlepší, je vrak ideálním objektem pro fotografy. Lokalita je v létě dostupná po šesti minutách jízdy člunem, v zimě pak po 15 minutách jízdy na skútru.

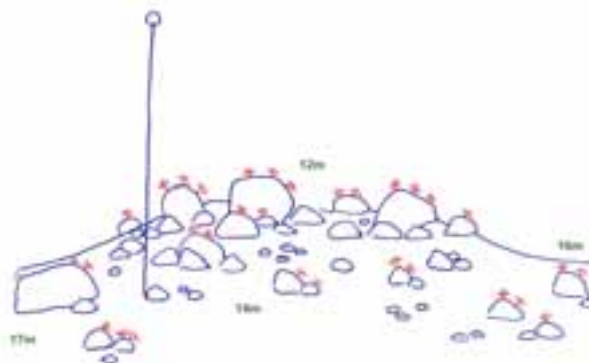
:: Klumba (Květinový záhon)

Hloubka lokality: 12-17 m

Atraktivita v zimě: *****

Atraktivita v létě: *****

Relativně malá, ale o to krásnější potápěčská lokalita. Písečné dno čteně poseté velkými kameny, které jsou porostlé růžovými mořskými houkami a na kterých žijí kolonie velkých sasenek karafiátových. Od nejmělkčího místa lokality dno všemi směry klesá. V hlubší části kolem 17 m se dají ve štěrbinách mezi písčným dnem a velkými balvany pozorovat vlkouši. Přestože lokalitu pomalým tempem obeplujete za deset minut, není problém zde strávit 40-50minutový ponor. Mezi kameny je totiž možné pozorovat velmi pestrý bezobratlý život. Fotografům doporučuji na této lokalitě dva ponory. Jeden s makro objektivem a jeden se širokým objektivem. Lokalita je v létě dostupná po šesti minutách jízdy člunem, v zimě pak po 15 minutách jízdy na skútru.

:: Korálový svah u ostrova Malý Křížový (Malyj Krestovyj)

Hloubka lokality: 15-35 m

Atraktivita v zimě: *****

Atraktivita v létě: ****

Jedna z mála lokalit zálivu Velká Salma, která je atraktivnější spíše ve větší hloubce než v mělké vodě. Písečný svah na západní straně ostrůvku je v hloubce mezi 20 a 30 m porostlý měkkými korály *Gersemia fruticosa*. Tento druh korálů žije v hloubce, protože potřebuje celoročně chladnou vodu. V hloubce pod 20 m je i v létě teplota vody max. 5 °C. Nad termoklinou se teplota vody v létě pohybuje okolo 10 °C. Na lokalitě rovněž trvale žije několik jedinců hadice medúziny. Ojedinele se zde vyskytují různé druhy sasenek. Nejlepší viditelnost u korálů je v dubnu, kdy je již led na moři rozpráskán, a do hloubky se tak dostane více světla. Ponor je možné začít u bóje označující lokalitu, sestoupit dolů ke korálům a pomalu vystupovat svahem po vrstevnicích vzhůru. V zimě pod ledem budete většinou omezeni délkou jisticího lana, ale v létě se dá od vrcholku svahu pokračovat východním směrem přes malé sedlo (z 15 do 18 m) a dále podél svahu ostrova k hladině. Svah ostrova je bohatě porostlý lesem chaluh. Korálové pole v hloubce je poměrně rozlehlé, takže pokud budete v dekompresním režimu, je právě západní svah ostrova ideálním místem pro dekompresi. Lokalita je dosažitelná v létě po 8-10 minutách jízdy člunem a v zimě po 20 minutách jízdy na sněžném skútru.

:: Velký Křížový ostrov

Hloubka lokality: 6-25 m

Atraktivita v zimě: *****

Atraktivita v létě: ****

Od severovýchodního břehu ostrova pokračuje téměř rovné písčité dno až do hloubky šesti metrů. Dno je porostlé jednotlivými trsy hnědých chaluh, ve kterých se čas od času skrývají ropušnice nebo mečítky. Toto plato je ideálním místem pro výcvik začátečníků a pro první kontrolní ponory pod ledem.

Dále do hloubky pokračuje svah sklonem přibližně 45°. V rozmezí hloubek 12-25 m se ze dna tyčí skála obklopená několika velkými balvany. Skála je velmi bohatě porostlá sasankami karafiátovými. Na severní (hlubší) straně se dají ve skalních štěrbinách u dna pozorovat tresky a vlkouši. Ve dvou velkých štěrbinách na boční straně skály žijí krevety. Ploché vrchol skály je v hloubce 7 m porostlý chaluhami. Skála se dá obeplout za pár minut, ale většinou i při desátém obeplutí objevíte něco nového. V zimě jsou potápěči pod ledem v obeplouvání kolem dokola omezeni bezpečnostním lanem. Lokalita je v létě dostupná po deseti minutách jízdy člunem. V zimě bývá dostupnost téměř okamžitá, neboť v těchto místech je pro celou zimní sezonu vybudován mobilní ledový tábor. Do něho se dostanete z dive centra za 20 minut jízdy sněžnými skútry.

:: Sasankový ráj

Hloubka lokality: 6-13 m

Atraktivita v zimě: ****

Atraktivita v létě: ****

Ploché skalnaté dno s nízkým porostem chaluh. Jednotlivé velké balvany i dno samotné jsou četně porostlé sasankami karafiátovými nejrozličnějších barev a velikostí. Díky malé hloubce bývá na lokalitě v zimě i v létě dostatek světla, takže je vyhledávaným cílem fotografů. Lokalita je celkem rozlehlá, proto doporučuji orientovat se důsledně podle kompasu. Dostupnost lokality v zimě je dána kvalitou ledu. Je-li led dost pevný, můžete sem dojet asi za 35 minut na skútru. V létě je lokalita dosažitelná po 20 minutách jízdy rychlým člunem.

:: Pomerančový sad

Hloubka lokality: 11-25 m

Atraktivita v zimě: ***

Atraktivita v létě: ****

Mělká část této lokality je svým charakterem velmi podobná Sasankovému ráji. Zajímavé ovšem je, že téměř všechny zde žijící sasanky mají sytě oranžovou barvu. Na severní straně skalnaté dno terasovitě klesá a s přibývajícím hloubkou ubývá sasankových kolonií. V zimě pod ledem je dostupná spíše jen plochá mělká část, v létě doporučuji začít ve větší hloubce u terasovité stěny a postupovat vzhůru. Dosažitelnost lokality je velmi podobná jako u Sasankového ráje.

:: Drift dive - Velká Salma

Hloubka lokality: 0-17 m

Atraktivita v zimě: lokalita není v zimě dostupná

Atraktivita v létě: ****

Ponor v přílivovém proudu podél jižní strany ostrova Velikij je zajímavým zpestřením potápění v této oblasti. Rychlost proudu podél této strany ostrova, který je přírodní rezervací, je přibližně 2 m/sec. Mezi hladinou a deseti metry hloubky je dno porostlé hustým lesem hnědých chaluh. V hloubkách od deseti do sedmnácti metrů můžete „za letu“ pozorovat na písčném dně mořské houby nebo např. hvězdice. Máte-li štěstí na dobrý proud, nebývá problém urazit i 3 km téměř bez kopnutí ploutvemi.

Následující tři lokality jsou příkladem možností pro potápění na téměř 1 km dlouhém terasovitém svahu severně od ostrova Kast'jan. Celé této skalnaté stěně se říká Moločnica - podle mysu Moločnica na ostrově Kast'jan. Ani místní již přesně nevědí, proč se mysu říká Moločnica (Mlékařka). Nejpravděpodobnější vysvětlení tohoto názvu souvisí s téměř bílými skálami na severní straně ostrova. Potápěčské lokality v okolí ostrova Kast'jan jsou vzdálené 30 minut jízdy člunem nebo 50 minut jízdy sněžným skútreem.

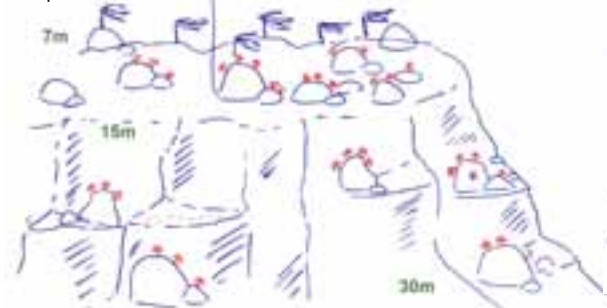
:: Moločnica - západ

Hloubka lokality: 7-30 m

Atraktivita v zimě: ****

Atraktivita v létě: *****

Téměř rovné mělké plato je porostlé chaluhami a na kamenech žijí kolonie sasenek. Plato se směrem k severu mírně svažuje až do hloubky 15m, kde přechází v terasovitou stěnu padající do hloubky více než 30m. I v této stěně je možné na skalních římsách pozorovat sasanky. V létě je ideální zanořit se nad platem, postupovat do hloubky směrem k severu a podél stěny se postupně vynořovat. V zimě pod ledem je lepší potápět se z jednoho otvoru v ledu na mělčí část a z jiného otvoru na stěnu. V tomto druhém případě může být trochu stresující dlouhý sestup volnou vodou.

:: Moločnica - východ

Hloubka lokality: 0,5-30 m

Atraktivita v zimě: ***

Atraktivita v létě: *****

Tuto zajímavou a členitou lokalitu tvoří malý, velmi mělký kaňon, kterým se dá proplout na hlubší severní stranu. Plato v hloubce 10-15m je pokryto balvany, na kterých žijí sasanky. Směrem do hloubky klesá terasovitá stěna. U té bývá zpravidla velmi dobrá viditelnost, neboť zde není písek ani sediment, který by se v přílivovém nebo odlivovém proudu vířily. Lokalita je celkem rozsáhlá, proto je zde příjemnější ponor v létě, kdy potápeč není omezen délkou jisticího lana.

:: Běluží skála

Hloubka lokality: 3-12 m

Atraktivita v zimě: *****

Atraktivita v létě: ****

Název lokality vznikl teprve v nedávné době. Na tomto místě byly často pozorovány běluhy, které vpluly do zálivu Velká Salma z otevřeného moře. Lokalita je poměrně malá a mělká. Atraktivnější mi připadá v zimě, kdy je mezi skálou porostlou sasankami a ledem malá vzdálenost. Díky tomu vzniká zajímavá kulisa zejména pro fotografy. I bez fotoaparátu však tento pohled stojí za to.

